

ประโยค ป.ธ. ๙
 แปล มครเป็นไทย
 สอบ วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

๑. สุขยติ กายจิตต์ สุภูจ วา ขนติ กายจิตตาพาริ สุขเนน
 ขมิตพพุนติ วา สุขํ ๑ สุกรโมกาสทานิ เอตสฺสาติ สุขนฺติปิ อปรเ ๑
 กสฺมา ปน ยถา อกฺขลวิปากสนฺตีรณํ เอกเมว วุตฺตํ เอวํ อวตฺวา
 กฺขลวิปากสนฺตีรณํ ทฺวิธา วุตฺตนฺติ ๑ อิกฺขอิกฺขมชฺชตฺตารมฺมณฺวเสน
 เวทนาภทสมฺภวโต ๑ ยถิ เอวํ ตตฺถาปิ อนิกฺขจานิกฺขมชฺชตฺตารมฺมณฺวเสน
 เวทนาภเทน ภวิตพพุนติ ๑ นยิทเมวํ อนิกฺขจารมฺมณเ อุปฺปชฺชิตพพฺสสาปิ
 โทมนสฺสสฺส ปฏิเมเน วินา อนุปฺปชฺชนโต ปฏิมฺสส จ เอกนฺตมกฺขล-
 สภาวสฺส อพฺยากเตสฺ อสมฺภวโต ๑ น หิ ภินฺนชาติโก รมฺโม
 ภินฺนชาติเกสฺ อุปลพฺภติ ตสฺมา อตฺตนา สมานโยคกฺขมสฺส อสมฺภวโต
 อกฺขลวิปากเสสฺ โทมนสฺสํ น สมฺภวตฺติ ตสฺส ตํสฺหคตฺตา น วุตฺตา ๑
 อถฺวา ๑ ยถา โกจิ พลวตฺตา พาริยฺมาโน ทฺพพฺลปฺริโส ตสฺส ปฏิปฺฟรีตุํ
 อสฺกโกนฺโต ตสฺมี อุปกฺขโกว โหติ เอวเมว อกฺขลวิปากานํ ปฺริทฺพพฺล-
 ภาวโต อนิกฺขจารมฺมณฺปิ โทมนสฺสฺสฺปาโท นตฺถิติ สนฺตีรณํ อุปกฺขาสหคตฺเมว ๑

๒. ภวํคนฺติ อวาชฺชนานนฺตรํ ภวํกํ ๑ เตนานุ

สาวชฺชนมฺภวํคนฺตุ มโนทฺวารนฺติ วุจฺจตีติ ๑

ตตฺถาติ เตสฺ จกฺขฺวาทิตฺวาเรสฺ จกฺขฺทฺวาเร นจตฺตาฬิส จิตฺตานิ
 ยถารหฺมฺปฺปชฺชนตฺติ สมนฺนุโ ๑ ปญฺจทฺวารวาชฺชนเมกํ จกฺขฺวิญฺญาณาทีนํ
 อุกฺขยวิปากวเสน สตฺต วัฏฺฏจวนเมกํ กามาวจรชฺชนานิ จ กฺขลลา กฺขล-
 นีรวาชฺชนกฺริยวเสน เอกฺกนฺตีส ตทาลมฺพนานิ จ อคฺคิตคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
 นจตฺตาฬิส ๑ ยถารหฺนฺติ อิกฺขจาทิอารมฺมณโยนิโสโยนิโสมนสิการ-
 นีรานุสยสนฺดานาทีนํ อนุรูปวเสน ๑ สพฺพถาปีติ อวาชฺชนาทิตทาลมฺพน-
 ปฺริโยसानเนน สพฺพเพนปี ปกาเรณ กามาวจรานเววติ โยชนา ๑ สพฺพถาปี
 จตฺตฺพลฺลาส จิตฺตานีติ วา สมนฺนุโ ๑ สพฺพถาปี ตํตํทฺวาริกวเสน จิตฺตานิ

ออกหิตคฤหณณ จกขุทวาริเกสุ ฉจตุตทาพีสจิตเตสุ โสตวิญญาณาทีนั จตุนนั
 ยุคลานั ปกฺเขเปณ จตุปถญาสาติ อตุโถฯ จกขุวาทิตุวาระสุ อปฺปวตฺตนโต
 มโนทวารสงฺขาตภวญฺคโต อารมฺมณนฺตรกฺคหณวเสน อปฺปวตฺติโต จ
 ปฏิสนฺชาทิวเสน ปวตฺตานิ เอกฺกนวิสติ ทวารวินิมุตฺตานิฯ ทวิปถจวิญญาณานิ
 สกสกทวารเร ฉพฺพีสตีมหกฺคตโลกุตฺตรชวณานิ มโนทวารเรยว จ อฺปฺปชฺชนโต
 ฉตฺตีส จิตฺตานิ ยถารหิ สกสกทวารานูรูป เอกทวาริกจิตฺตานิฯ ปถจทวารเรสุ
 สนฺตีรณตทาลมฺพนวเสน มโนทวารे จ ตทาลมฺพนวเสน ปวตฺตนโต
 ฉทวาริกานิ เจว ปฏิสนฺชาทิวเสน ปวตฺติยา ทวารวินิมุตฺตานิ จ ฯ

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง กับ ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ร. ๙

แปล มครเป็นไทย

๑. ธรรมชาติที่ชื่อว่า สุข เพราะอรรถว่า ทำกายและจิตให้สบาย เพราะอรรถว่า ขุดเสียด้วยดี ซึ่งความบีบคั้นทางกายและจิต หรือเพราะอรรถว่า อันสัตว์พึงอดทนได้ง่าย ๆ อาจารย์พวกอื่นอีกกล่าวว่า ธรรมชาติที่ชื่อว่า สุข เพราะอรรถว่า มีการให้โอกาสที่ทำให้ง่าย ดังนี้บ้าง ๆ มีคำท้วงว่า เพราะเหตุไรเล่า สันตிரณจิตฝ่ายกุศลวิบาก พระอนุรุทธาจารย์จึงไม่กล่าวไว้ เหมือนสันตிரณจิตฝ่ายอกุศลวิบาก อันท่านกล่าวไว้ดวงเดียวเท่านั้น (แต่) กล่าวไว้โดยส่วนสอง (สองดวง) ๆ มีคำวิเศษนาว่า สันตிரณจิตฝ่ายกุศลวิบาก อันพระอนุรุทธาจารย์กล่าวไว้โดยส่วนสอง (สองดวง) เพราะมีความต่างกัน (ความเป็นไปต่างกัน) แห่งเวทนาคืออิฏฐารมณ์และอิฏฐัมมัชฌัตตารมณ์ ๆ มีคำท้วงว่า ถ้าความเป็นอย่างนั้น พึงมีไฉรู้ แม้ในสันตிரณจิตฝ่ายอกุศลวิบาก นั้นก็ต้องมีความต่างแห่งเวทนา คือ อนิฏฐารมณ์และอนิฏฐัมมัชฌัตตารมณ์ (ด้วย) ๆ มีคำแก้ว่า สันตிரณฝ่ายอกุศลวิบากนี้ ไม่พึงเป็นอย่างนั้น เพราะความไม่เกิดขึ้นอันเว้นจากปฏิมะแห่งโทมนัสเวทนาที่แม้เพียงเกิดขึ้นในอนิฏฐารมณ์ และเพราะความไม่เป็นไปในอัพยากตจิตแห่งปฏิมะอันมีสภาพเป็นอกุศล อย่างเดียว ๆ จริงอยู่ ธรรมที่มีชาติต่างกัน อันบัณฑิตย่อมไม่ได้ในธรรมที่มีชาติ ต่างกัน เพราะเหตุนั้น โทมนัสเวทนาจึงไม่มีในอกุศลวิบากจิต เพราะความ ไม่มีปฏิมะอันควรแก่การประกอบซึ่งเหมือนกับตน เพราะเหตุนั้น ความที่ สันตிரณจิตฝ่ายอกุศลวิบากนั้นเป็นจิตประกอบด้วยโทมนัสเวทนานั้น พระอนุรุทธาจารย์จึงไม่กล่าวไว้ ๆ อีกนัยหนึ่ง ความเกิดขึ้นแห่งโทมนัสเวทนา แม้ในอนิฏฐารมณ์ ย่อมไม่มี เพราะความที่อกุศลวิบากจิตเป็นจิตมีกำลังอ่อน รอบด้าน เพราะเหตุนั้น สันตிரณจิต (ฝ่ายอกุศลวิบาก) จึงเป็นจิตที่สหรถ ด้วยอุเบกขาเวทนาเท่านั้น เปรียบเหมือน คนผู้ไม่มีกำลังบางคนถูกคนผู้มีกำลัง เบียดเบียนอยู่ เมื่อไม่สามารถจะโต้ตอบบุคคลนั้นได้ จึงได้แต่วางเฉยในบุคคล ผู้เบียดเบียนนั้นละนั้น ๆ

๒. บทว่า ภวังค์ ได้แก่ ภวังคจิต ที่เกิดขึ้นในลำดับก่อนอวัชชนจิต ฯ
 เพราะเหตุนี้ พระโบราณจารย์ทั้งหลายจึงกล่าวไว้ว่า

ก็ ภวังคจิตพร้อมทั้งอวัชชนจิต บัณฑิตทั้งหลาย

เรียกว่า มโนทวาร ฯ

บทว่า ตตฺถ เป็นต้น เชื่อมความว่า บรรดาทวารมีจักขุทวารเป็นต้น
 เหล่านั้น ในจักขุทวาร จิต ๔๖ ดวง ย่อมเกิดขึ้นได้ตามสมควร ฯ จิต ๔๖ ดวง
 คือ ปัญจทวารอวัชชนจิต ๑ ดวง จิต ๗ ดวง คือ วิบากจิตทั้ง ๒ ฝ่าย มีจักขุวิญญาณ
 จิตเป็นต้น โวภูจัพพนจิต ๑ ดวง กามาวจรชวณจิต ๒๕ ดวง คือ กามาวจรกุศล-
 ชวณจิต (๘ ดวง) อกุศลชวณจิต (๑๒ ดวง) กามาวจรกิริยาชวณจิต เว้น
 อวัชชนจิตเสีย (๒ ดวง) (เหลือ ๕ ดวง) และตทาลัมพนจิตเพียง ๘ ดวงเท่านั้น
 โดยระบุดังตทาลัมพนจิตที่ยังมิได้ระบุดังนี้ ฯ บทว่า ยถารหํ ความว่า ด้วยอำนาจ
 แห่งความอนรูปรูปแก่อารมณ์มีอิฏฐารมณ์เป็นต้น โยนิโสมนสิการ อโยนิโสมนสิการ
 และสันดานที่ปราศจากอนุสัยเป็นต้น ฯ บทว่า สพฺพตฺถตาปี เป็นต้น มีวาจา
 ประกอบความว่า จิต ๕๔ ดวง โดยประการที่มีอวัชชนจิตเป็นต้น มีตทาลัมพนจิต
 เป็นที่สุด แม้ทั้งปวง พึงทราบว่าเป็นกามาวจรจิต ฯ อีกอย่างหนึ่ง
 เชื่อมความว่า จิต ๕๔ ดวง แม้โดยประการทั้งปวงเป็นกามาวจรจิต ฯ
 อธิบายความว่า จิตทั้งหลายที่ดำรงอยู่ด้วยอำนาจจิตที่เกิดทางทวารนั้น ฯ
 แม้โดยประการทั้งปวง ย่อมมี ๕๔ ดวง โดยเพิ่มจิต ๔ คู่ มีโสทวิญญาณจิต
 เป็นต้น เข้าในจิต ๔๖ ดวง ที่เกิดทางจักขุทวาร โดยระบุดังจิตที่ยังมิได้ระบุดังนี้ ฯ
 จิต ๑๕ ดวง ที่เป็นไปด้วยอำนาจกิมิปฏิสนธิกิจเป็นต้น ชื่อว่า จิตที่พ้น
 จากทวาร เพราะไม่เป็นไปในทวารมีจักขุทวารเป็นต้น และเพราะไม่เป็นไปด้วย
 อำนาจรับอารมณ์อื่น จากภวังคจิตกล่าวคือมโนทวาร ฯ จิต ๓๖ ดวง คือ
 ปัญจวิญญาณจิตทั้งสองฝ่าย (๑๐ ดวง) ชื่อว่า จิตเกิดทางทวารเดียว

เพราะเกิดขึ้นในทวารของตน ๆ ตามสมควร คือ ตามสมควรแก่ทวารของตน ๆ และคือ มหัคคตชวนจิต และโลกุตตรชวนจิต ๒๖ ดวง ชื่อว่า จิตเกิดทางทวารเดียว เพราะเกิดขึ้นในมโนทวารเท่านั้น ๆ สันติระณจิตที่สหระคตด้วยอุเบกขาเวทนา (๒ ดวง) และ มหาวิบากจิต (๘ ดวง) ชื่อว่า จิตเกิดทางทวาร ๖ เพราะเป็นไปในทวาร ๕ ด้วยอำนาจสันติระณกิจ และตทาลัมพณกิจ และเพราะเป็นไปในมโนทวารด้วยอำนาจตทาลัมพณกิจ และชื่อว่า จิตพ้นจากทวาร เพราะเป็นไปด้วยอำนาจกิจมีปฏิสนธิกิจเป็นต้น ๆ